

JAN HOEL & MARIANNE AASGAARD
SPRÅKRÅDET I NORGE

Språkrådets terminologitjeneste – pådriver og nav for arbeid med norsk terminologi og fagspråk

Innledning

I 2009 ble det opprettet en egen terminologitjeneste i Språkrådet. I denne artikkelen skal vi først kort skissere den faktiske og språkpolitiske bakgrunnen for opprettelsen. Deretter vil vi i hovedtrekk gjøre rede for hva terminologitjenesten er, hva den har utrettet så langt, og hvilke planer den har.

Bakgrunn

Fram til høsten 2001 hadde Norge en terminologisentral av samme type som Sverige og Finland fortsatt har. Det var institusjonen Rådet for teknisk terminologi, med det forkortede navnet "RTT". RTT ble opprettet som en medlemsforening så tidlig som i 1938 og var fra rundt 1990 en stiftelse med offentlig grunntilskudd. RTT arbeidet for en klar og enhetlig teknisk terminologi i Norge og ga ut en rekke ordbøker, mange av dem i samarbeid med bedrifter og andre organisasjoner.

Tidligere Norsk språkråd ble omorganisert i de første årene av det nye tusenåret og ble formelt en ny institusjon fra 1. januar 2005, under navnet *Språkrådet*. I forbindelse med denne prosessen nedsatte rådets interimsstyre en "strategigruppe" som skulle gjennomføre en språkpolitisk utredning. Strategigruppens rapport med tittelen *Norsk i hundre!* ble lagt fram høsten 2005. Utredningen hadde undertittelen *Norsk som nasjonalspråk i globaliserings tidsalder. Et forslag til strategi*.

Allerede i sammendraget i det første kapittelet blir det understreket hvor viktig godt utviklet norsk terminologi og fagspråk er for at den foreslåtte språkpolitikken skal kunne lykkes:

Skal norsk bli brukt på alle område i samfunnet også i framtida, er vi avhengige av at det finst norsk terminologi og eit levande norsk fagspråk som kan fungera ved sida av det engelske på alle fagområde. Her er det nødvendig med ei vesentleg styrking av innsatsen frå samfunnet si side. Full jamstelling mellom nynorsk og bokmål må også på dette området vera det grunnleggjande prinsippet.

Avgjerande for politikken på området er også at ein klarer å motivera dei aktuelle brukarmiljøa. Dei må sjå at parallellspråklegheit mellom norsk og framandspråk er viktig. Skal ein få til det, må brukarmiljøa trekkjast aktivt inn i arbeidet. Språkrådet må spela ei sentral rolle her. Rådet må samordna samarbeidet mellom andre offentlege organ, forskingsmiljøa og brukargruppene.

Dette synspunktet ble fulgt opp i ett av de "tolv avgjørende tiltakene" som blir foreslått i utredningen:

Språkrådet må gjerast til eit overordna, nasjonalt samordningsorgan med sterk kompetanse i fagspråk og terminologi og brei kontaktflate mot samfunnet, nasjonalt så vel som internasjonalt. Det må utviklast forpliktande samarbeidsformer for fagspråkleg kvalitetssikring mellom ulike fagdepartement, direktorat og andre offentlege instansar.

Hvert fjerde år legger regjeringen fram en melding for Stortinget om sin faktiske og planlagte politikk på det språklige området, "språkmeldingen". I juni 2008 ble Stortingsmelding 35 (2007–2008) *Mål og mening. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk* lagt fram av det daværende Kultur- og kirke departementet, som Språkrådet ligger under. Meldingen var tydelig inspirert av den forannevnte utredningen. I meldingens kap. 7.2.6.3 *Samordning og initiering av framtidig terminologiarbeid* heter det:

Departementet er samd med strategigruppa i at det mest naturlege er å gje Språkrådet funksjonen som eit overordna, nasjonalt samordningsorgan for utvikling og tilgjengeleggjering av norsk terminologi. Dette er i dag meir formålstenleg enn å byggja opp eit nytt organ frå grunnen av.

Stortinget sluttet seg våren 2009 i all hovedsak til forslagene i meldingen. For Språkrådets del innebar det bl.a. at det ble opprettet to nye stillinger på terminologiområdet som skulle inngå i en intern terminologitjeneste koordinert av en tredje person som allerede var ansatt i rådet.

Språkrådets terminologitjeneste

Våren 2007 ble omorganiseringen av Språkrådet avsluttet. Da ble det oppnevnt eksterne medlemmer til fire nye fagråd, som skal styrke rådets kompetansegrunnlag og sikre dets samfunnsforankring. Ett av dem er fagrådet for terminologi og fagspråk.

Høsten 2009 var de to nyansatte på plass, og terminologitjenesten kunne påbegynne sitt arbeid.

I tråd med departementets innstilling oppfatter terminologitjenesten seg som et overordnet, nasjonalt samordningsorgan for terminologiarbeid i Norge, som skal

- samarbeide tett med Språkrådets fagråd for terminologi og fagspråk og
- ha som overordnet mål at mer kvalitetssikret norsk terminologi skal bli tilgjengelig for flest mulig

Hva gjør terminologitjenesten?

Kjerneordene i departementets beskrivelse av den nye terminologitjenesten er "overordnet, nasjonalt samordningsorgan". Ordene vektlegger samordning av nasjonal terminologiaktivitet framfor egen terminologiproduksjon. Terminologitjenesten oppfatter seg derfor ikke som en tradisjonell terminologisentral med produksjon av termlister som hovedformål. Slik aktivitet skal ikke utelukkes, men hovedoppgavene slik terminologitjenesten selv utlegger dem, er å

- ta initiativ til, legge til rette for og samordne andres terminologiaktivitet
- være en aktiv pådriver for forsknings- og utviklingsarbeid på området
- forsøke å koordinere praktisk terminologiarbeid i næringslivet
- assisterer fagmiljøer og hjelpe til med å bygge opp termbaser
- bygge allianser som kan føre til økt interesse og ansvar for norsk terminologi og fagspråk
- tilby kurs og seminarer om norsk terminologi og fagspråk
- gi råd til offentlig forvaltning, næringsliv og publikum

Terminologitjenestens samarbeider med mange

Terminologitjenesten har på relativt kort tid opparbeidet seg et nettverk av samarbeidspartnere på terminologiområdet og tilknyttede områder på fagspråkfeltet. Mye av samarbeidet skjer etter tradisjonell og anbefalt terminologisk metodikk der terminologen deltar i termregistrering, termdanning, definisjonsutforming og tilhørende diskusjoner i jevnlig arbeidsmøter med fagfolk på ulike områder.

Kollegiet for brannfaglig terminologi

Det miljøet som lengst har vært i kontakt med Språkrådet på denne måten, er Kollegiet for brannfaglig terminologi (KBT). Saksfeltet er alt som har med brann å gjøre, og dermed

også alt som kan brenne eller förårsake brann. Dette medfører at arbeidsgruppen omfatter representanter for ulike berørte statlige myndigheter, brannfolk, brannvernforening, privat brannlaboratorium, brannskole og høyskole med brannvernutdanning, ingeniørforening og nasjonal standardiseringsorganisasjon.

Arbeidet i KBT er kommet temmelig langt. Kollegiet har egen fritt tilgjengelig termbase på webben (www.kbt.no), som 1. juni i år inneholdt 1 255 godkjente termer. Kollegiet ble i sin tid startet for å rydde opp i begrepsforvirring samt usystematisk og uklar terminologi på feltet, også hos nasjonale myndigheter og i gjeldende regelverk på området. I dag blir kollegiets anbefalte og systematiserte terminologi i stor grad brukt av berørte miljøer og av myndigheter ved utarbeiding av nytt eller revidert regelverk. Fra å være mottaker og bruker av mindre god terminologi har kollegiet oppnådd å bli leverandør av god terminologi. Slik ser søkesiden for kollegiets termbase ut:

KBT
**KOLLEGIET FOR
BRANNFAGLIG TERMINOLOGI**

Startsiden
Faguttrykk
Henvisninger
Råd til forfattere
Lenker
Kontakt oss
Logg inn

Utviklet av
Datamann AS
Østafjord

FAGUTTRYKK

Hér kan du søke etter faguttrykk. Klikk på en bokstav for å se alle uttrykk som begynner på den bokstaven, eller søk i fritekst.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O
P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z	Æ	Ø	Å	0-9

* Se alle faguttrykk som er godkjent de siste 12 måneder.
* Se alle faguttrykk som er endret de siste 12 måneder.

Søk i fritekst
Hele eller deler av ordet:

VIS FAGUTTRYKK

En **brann** Ukontrollert forbrenningsprosess som kjennetegnes av varmeavgivelse ledsaget av røyk, flamme eller gløding.
Den

Kilde: NS 3900:1994. Brannpreving - Terminologi. Termer og definisjoner

Tilbake til forrige side

Norsk brannvernforening

SINTEF

nbsk

dsb

standard norge

RIF
RÅDGIVENDE
INGENIØRERS
FORENING

Språkrådets datatermgruppe – samarbeid om norsk dataterminologi

Språkrådets datatermgruppe ble opprettet høsten 2009. Den har nå ca. 70 medlemmer fra relevante miljøer, blant andre oversetterbyråer, dataselskaper, datamedier, universiteter og høyskoler, offentlig forvaltning og standardisering.

Grappa diskuterer norske avløsertermer for nye og brukernære termer på engelsk. All diskusjon i grappa foregår med e-post.

Datatermgrappa er delt i to undergrupper: en samordningsgruppe med ti medlemmer og en stor referansegruppe der resten er med. Samordningsgruppa diskuterer termene først seg imellom før resultatet av diskusjonen sendes ut på en slags høring i referansegruppa. Målet er fire diskusjonsrunder i året, der det skal diskuteres fem til ti termer hver gang.

Datatermene legges ut på Språkrådets nettsted, og nedenfor viser vi ett eksempel fra arbeidet: bærbar datamaskin. Dette er kanskje ikke av de nyeste termene, men i én av rundene så vi på en oversikt over ulike datamaskintyper (ulike typer bærbar, tavle-pc osv.). Termpostene er relativt enkle. Vi har med norsk term, både bokmål og nynorsk, engelsk term og en definisjon eller forklaring. I tillegg kan det slik som her være med en kommentar, kortform osv.

<p>bokmål: bærbar datamaskin kortform: bærbar pc, bærbar nynorsk: berbar datamaskin kortform: berbar pc, berbar engelsk: <i>laptop, notebook</i></p> <p>Definisjon/forklaring datamaskin som er konstruert for mobil bruk, er liten og lett nok til å ha på fanget, har integrert skjerm og kan ha integrert fysisk eller virtuelt tastatur og pekeenhet</p> <p>Kommentar I en bærbar datamaskin er det vanligste ytre utstyret for en stasjonær datamaskin – dvs. skjerm, tastatur, pekeenhet – samlet i en enkelt enhet som oftest har batteri. <i>Notebook</i> og <i>laptop</i> brukes om hverandre på engelsk, og det er ikke naturlig å skille mellom disse to termene på norsk. De tidligste bærbare datamaskinene ble kalt <i>portable computer</i> på engelsk. Dette er en term som er lite i bruk i dag, og <i>portable computers</i> var også noe større enn det vi nå betrakter som bærbare datamaskiner.</p> <p>[Til toppen]</p>

Andre samarbeidsaktiviteter

Terminologitjenesten deltar og har deltatt i flere ulike samarbeidsprosjekter. To av dem vil være omtalt i egne artikler i denne rapporten: Standard Norges database SNORRE og Kystverkets terminologigruppe for akutt forurensning (TAF).

Én av oppgavene til terminologitjenesten er alliansebygging, og tjenesten er medlem i nettverket for oversettere i staten. Medlemmene er oversettere som jobber i ulike deler av staten: i departementer og underliggende etater, for eksempel politiet og Sjøfartsdirektoratet.

Terminologitjenesten er med i en prosjektgruppe for terminologi. Denne gruppa skal blant annet forsøke å samordne måten de ulike medlemsorganene arbeider med terminologi på, for eksempel hva som bør være med i en termpost, slik at medlemmene kan utvikle gode termbaser som er relativt ensartet med tanke på utveksling av terminologi.

Terminologitjenesten er også representert i en prosjektgruppe under Universitets- og høyskolerådet. Gruppa har ansvar for en database med administrative termer for universitets- og høyskolesektoren (<http://termbase.uhr.no>).

Vi bidrar også med hjelp i et prosjekt som Nasjonalbiblioteket har ansvar for. Der blir nå den fullstendige, webb-baserte Dewey-klassifikasjonen oversatt til norsk.

Artsdatabanken driver et stort arbeid med å kartlegge og registrere artsmangfoldet i Norge, både når det gjelder planter og dyr. En viktig del av arbeidet består i å fastsette norske artsnavn i en artsnavnbaser. Språkrådet bidrar med språklig kontroll av lister med artsnavn før listene sendes på høring. I tillegg ser vi på konsekvens i navnssettingen, og vi bidrar med nynorske navn. Man kan søke i artsnavnbasen her: www2.artsdatabanken.no/artsnavn/Contentpages/Sok.aspx.

Retningslinjer for tilgjengelig webinnhold (WCAG) 2.0 ble oversatt i et prosjekt i regi av Deltasenteret, som arbeider med universell utforming. Terminologitjenesten deltok i dette prosjektet med råd om terminologien i tillegg til mer generelle språkråd.

Terminologitjenesten er i kontakt med Norsk sykepleierforbund i forbindelse med et pågående prosjekt der for å oversette Internasjonal klassifikasjon for sykepleiepraksis (ICNP) til norsk. Vi er dessuten i kontakt med Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) i forbindelse med et prosjekt om koordinering av begreper knyttet til den nasjonale strategien for metadata.

Andre aktiviteter

Språkrådet i Norge har flere svartjenester dit publikum kan sende e post eller ringe med spørsmål. Terminologitjenesten har sin egen svartjeneste der vi svarer på spørsmål om terminologi og fagspråk. I 2010 svarte vi på 180 e-posthenvendelser i tillegg til en rekke telefoner. Det er både privatpersoner og offentlige og private institusjoner som henvender seg til oss. Spørsmålene kan gjelde terminologisk metode eller spesifikke termer, og da alt fra hjelp til oversettelse, avklaring av betydning, informasjon om skrivemåte eller råd om valg av term. Vi har samarbeidet med Uni Computing ved Universitetet i Bergen om utviklingen av

Språkrådets termwiki. Termwikien er en termbase basert på MediaWiki, som blant annet også brukes i Wikipedia. Dette håper vi skal bli et lavterskeltilbud til ulike miljøer for å registrere termer. Termwikien er ikke like åpen som Wikipedia; vi kommer til å godkjenne brukere før de kan begynne å registrere termer. Vi har laget en mal for hvordan en termpost bør se ut, og et system med kategorier for å forenkle søk og annen gjenfinning av termer i basen. Etter planen skal grensesnittet for registrering og visning av termposter forbedres i løpet av høsten. Termwikien er fritt tilgjengelig på www.termwiki.sprakradet.no/wiki/Hovedside.

Skjermbildekopien under viser hvordan forsiden på termwikien ser ut. I venstremenyen er det tilgang til blant annet hjelpesider, kategorier og Språkrådets nettsider. Det er også et søkefelt der man kan søke etter termer som er lagt inn i wikien.

The screenshot shows the homepage of the Språkrådets termwiki. The page is titled "Hovedside" and "Velkommen til Språkrådets termwiki". The main content area contains a welcome message and a list of requirements for contributors. The left sidebar contains a navigation menu with a search box and a list of links. The footer contains copyright and license information.

NAVIGASJON

- Hovedside
- Prosjektportal
- Siste endringer
- Bokmålsordboka og Nynorskordboka
- Språkrådet
- Kontakt
- Hjelp
- Spørsmål og svar
- Bruksvilkår
- Kategorier

SØK

VERKTØY

- Lenker hit
- Relaterte endringer
- Spesialsider
- Utskriftsvennlig versjon
- Permanent lenke

Hovedside

Velkommen til Språkrådets termwiki

Språkrådets termwiki er et tilbud fra terminologitjenesten i Språkrådet. I termwikien kan det registreres terminologi fra alle fag- og bruksområder. Bruken av termwikien er gratis, og den kan benyttes av enkeltpersoner, prosjekter eller arbeidsfelleskap i offentlig og privat sektor. Termwikien vil være et nyttig hjelpemiddel for alle som ønsker å komme i gang med å registrere termer, men som ikke har tilgang til et termregistreringsverktøy. Termwikien vil forhåpentlig også bli en tjeneste der ulike fagmiljøer ønsker å gjøre sin terminologi kjent for andre.

Alle termer som er registrert i termwikien, er allment tilgjengelige. Termwikien kan derfor etter hvert bli et nyttig nettsted for å søke etter norske termer. Språkrådets terminologitjeneste vil kunne bistå med å få importert termer fra eksisterende termlister og med å få eksportert sett av termer fra termwikien til andre registreringsverktøyer.

Termwikien skal tilfredsstille følgende krav:

- Tjenesten er fritt og gratis tilgjengelig for alle som ønsker å registrere terminologi.
- Alle termposter som registreres, må som et minimum inneholde en term på norsk.
- Tjenesten baserer seg på åpne standarder.
- Tjenesten skal være enkel å bruke.
- Tjenesten skal bidra til å øke samarbeidet mellom Språkrådet og fagmiljøer.
- Innholdet vil være kvalitetssikret av Språkrådets terminologitjeneste.
- Språkrådets terminologitjeneste tildeler bruksrettigheter på forespørsel og bidrar på den måten til å sikre nettstedets faglige seriøsitet og autoritet.

For mer informasjon om hvordan du får tilgang til og benytter denne tjenesten, se siden Bruksvilkår.

Når du har skaffet deg brukskonto for termwikien, er det viktig at du setter deg grundig inn i veiledningen under Hjelp i hovedmenyen. Der har vi beskrevet hvordan termwikien fungerer både ved søk og registrering. Er det noe du ikke finner svar på under Hjelp, kan du spørre oss i Språkrådets terminologitjeneste på termwiki@sprakradet.no.

Den tekniske løsningen er basert på [MediaWiki](#), som er den samme wikimotoren som brukes i Wiktionary og Wikipedia.

Se denne generelle brukerveiledningen for nærmere opplysninger om hvordan du bruker wikiprogramvare.

Denne siden ble sist endret 2. feb 2011 kl. 14:45. Denne siden er vist 918 ganger. Innholdet er tilgjengelig under Creative Commons' Navngivelse-Ikkekommersiell-DelPåSammeVilkår-lisens. Personvern Om Termwiki Forbehold

Powered By MediaWiki

Planer framover

Universitets- og høgskolerådet (UHR) er nevnt tidligere. UHR er det viktigste samarbeidsorganet for norske universiteter og høyskoler. I 2009 kom det inn en ny paragraf i den norske

universitets- og høyskoleloven som sier at "universiteter og høyskoler har ansvar for vedlikehold og videreutvikling av norsk fagspråk". Paragrafen må nå omsettes i praksis, og terminologitjenesten og UHR samarbeider om et idéseminar om det i midten av oktober. På bakgrunn av det som kommer fram i seminaret, skal det avvikles et pilotprosjekt i år. Det er også søkt om penger til en videreføring av pilotprosjektet i et større prosjekt i 2012.

Terminologitjenesten planlegger å utgi et nyhetsbrev fra høsten av. Det skal komme ut tre ganger i året.

Vi vil hvert år arrangere et grunnleggende kurs i terminologiarbeid i samarbeid med fagrådet for terminologi og fagspråk. Det første kurset ble holdt i november/desember 2010, og vi planlegger et nytt i november 2011.

En av våre viktigste oppgaver framover blir å drive nettverksbygging. Siden vi skal være samordningsorgan for terminologiarbeid både i det offentlige og det private, er det viktig at vi når ut til begge disse sektorene. Den største utfordringen blir nok å nå ut til privat sektor.